
בין השתתפות לצדק: פרקטיקות מיטיביות למחקר מודע-טראומה והחוויות של ילדים נפגעי עבירות מין בהליך הפלילי סקירת ספרות בין-לאומית

אורטל טופורק בר
יואה שורק

עריכת לשון: סיגל אשכנזי
עיצוב גרפי: ענת פרקו טולדנו

עורכת ראשית: רויטל אביב מתוק

סקירת הספרות נכתבה בהזמנת משרד המשפטים ומומנה בסיועו.

הצעה לציטוט:

טופורק בר, א' ושורקי, י' (2026). בין השתתפות לצדק: פרקטיקות מיטיביות למחקר מודע-טראומה והחוויות של ילדים נפגעי עבירות מין בהליך הפלילי. סקירת ספרות בין-לאומית. דמ-070-26. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

רקע

בשנת 2001 נכנס לתוקף בישראל חוק זכויות נפגעי עבירה, המעגן זכויות ייחודיות לקטינים נפגעי עבירות מין, ובהן הזכות להגנה, למידע, לשיקום ולהשתתפות בהליך הפלילי. במרוצת השנים ננקטו צעדים נוספים לחיזוק היישום של זכויות אלו, ובהם פרסום נוהל נשיאת בית המשפט העליון להעדת ילדים בשנת 2017 והרחבת פעילות מערך ייצוג הקטינים בסיוע המשפטי לייצוג קטינים נפגעי עבירות מין חמורות בהליכים פליליים ובהליכים נלווים. עם זאת מחקרים וגופים ציבוריים הצביעו על קשיים במימוש בפועל של זכויות קטינים נפגעי עבירה, בין היתר לנוכח מורכבות ההליך הפלילי, חוסר במידע והקשרים המורכבים בין הנפגעים לפוגעים. בעקבות כך פנה משרד המשפטים למכון מאיר-סג'וינט-ברוקדייל בבקשה לבצע מחקר שיבחן תפיסות של קטינים ובגירים נפגעי עבירות מין חמורות שיוצגו על ידי מערך ייצוג הקטינים בנוגע להליך הפלילי, את חוויותיהם בו ואת עמדותיהם כלפיו וכן את תפיסות הוריהם. השלב הראשון במחקר הוא סקירת ספרות בין-לאומית, המוצגת בדוח זה, לשם גיבוש תשתית תאורטית ומחקרית והבנת חוויית ההשתתפות של קטינים נפגעי עבירה בהליך הפלילי.

מטרה

סקירת הספרות המקצועית נועדה לבנות תשתית למחקר הרחב ומטרותיה הן: א. לסקור פרקטיקות מיטיביות לתכנון וליישום מחקר איכותני מודע-טראומה, ובכלל זה מחקר בקרב ילדים וצעירים שנפגעו מינית בילדותם ובקרב הוריהם. ב. לספק מידע וידע מקצועי לקובעי מדיניות ולאנשי מקצוע במערך "עו"ד משלי" על החוויות של קטינים ובגירים נפגעי עבירות מין בהליך הפלילי: לפני המשפט, בכל שלבי ההליך ובעת השמעת גזר הדין.

שיטה

סקירת מאמרים אקדמיים העוסקים בפרקטיקות מיטיביות לעריכת מחקר איכותני מודע טראומה וידידותי לילדים לצד סקירה של ספרות אקדמית העוסקת בחוויה הסובייקטיבית של קטינים בהליך הפלילי, ובכלל זה חוויית העדות וההשתתפות של קטינים נפגעי עבירות מין. המידע נאסף ביוני-נובמבר 2025.

ממצאים עיקריים

פרקטיקות מיטביות למחקר איכותני מודע-טראומה המותאם לילדים ולצעירים נפגעי עבירות מין ולהוריהם: מחקר איכותני בקרב ילדים וצעירים נפגעי עבירות מין והורים מחייב לאמץ שתי גישות משלימות – מחקר מודע-טראומה ומחקר ידידותי לילדים. חשוב להשתמש בגישה מודעת-טראומה המאפשרת איזון בין הקשבה לחוויות המשתתפים ובין צמצום סיכון לפגיעה מחודשת ויישום עקרונות של בטיחות, שקיפות, שותפות, העצמה והתאמה תרבותית-מגדרית בכל שלבי המחקר, מתכנון ועד הפצה. עוד עלה כי שיתוף ילדים במחקר מלבד היתרו זכות מעוגנת באמנת האו"ם בדבר זכויות הילד, הוא כלי חיוני להפקת ידע אותנטי על חייהם של ילדים. נמצא כי למרות החשש המקצועי השתתפות ילדים במחקר, גם מקבוצות פגיעות, נתפסת על ידם בדרך כלל חוויה מיטיבה ומחזקת, אם היא מלווה בהתאמות מתודולוגיות לגיל ולהתפתחות המשתתפים.

חוויות של קטינים ושל בגירים נפגעי עבירות מין מן ההליך הפלילי ועמדותיהם כלפיו: השתתפות קטינים ובגירים נפגעי עבירות מין בהליך הפלילי עשויה להיות חוויה קשה וממושכת, לגרום מתח נפשי רב ולפגוע ברווחתם הנפשית. הנפגעים ביטאו צורך במידע ברור, בהכנה לשלב העדות ובהרגשה שמאמינים להם וקולם נשמע, אך בפועל רבים מהם חוו ספקנות, חקירה נגדית פוגענית ומצוקה בגלל המכשע עם הפוגע. לצד זאת האפשרות לספר את סיפור הפגיעה עשויה להיתפס מקילה ומחזקת. הספרות המקצועית הצביעה על חשיבות של ליווי ותמיכה מקצועיים רציפים בכל שלבי ההליך, מן הדיווח ועד גזר הדין, כי הם מפחיתים מצוקה, מצמצמים את הנזק הנפשי ומחזקים את תחושת השליטה בהליך.

המלצות למחקר ולמדיניות

המלצות לעריכת מחקר עם קטינים ובגירים נפגעי עבירות מין והוריהם – מחקר איכותני עם ילדים וצעירים נפגעי טראומה מינית צריך להתבסס בכל שלביו על גישה מודעת-טראומה וידידותית לילדים. יש להבטיח סביבה בטוחה ולא שיפוטית, שקיפות והסכמה מדעת מתמשכת, שמירה על סודיות לצד הבהרה ברורה של גבולותיה ומתן תחושת שליטה ובחירה למשתתפים. מומלץ להשקיע בהכשרת צוותי המחקר ולדאוג לזמינות של תמיכה מקצועית לחוקרים כדי לשמור על רווחתם. במחקרים עם קטינים יש להקפיד על קבלת הסכמה מדעת של הורים וילדים, על שימוש בכלים מגוונים וחוויתיים מותאמי גיל והתפתחות ועל ייצוג נאמן שלהם בדוח המחקר הסופי.

המלצות למדיניות ולהתנהלות ההליך הפלילי – מומלץ לפעול לקיצור משך ההליך הפלילי ולצמצום דחיות דיונים לצד הקמת מנגנון מידע נגיש לנפגעים ולבני משפחותיהם כדי להפחית תחושות של לחץ, אי-ודאות וחוסר שליטה. יש להבטיח ליווי מקצועי רציף לקטינים נפגעי עבירות מין בכל שלבי ההליך ולגבש הנחיות מחייבות לצמצום חקירה נגדית פוגענית.

תוכן עניינים

1	מבוא
4	מטרות הסקירה
5	שיטת הסקירה
6	שער ראשון: פרקטיקות מיטביות לעריכת מחקר איכותני מודע-טראומה המתאם לילדים ולצעירים נפגעי עבירות מין ולהוריהם
7	1. מחקר מודע-טראומה (Trauma-Informed Research)
7	1.1 מהו מחקר מודע-טראומה?
8	1.2 עקרונות תאורטיים למחקר מודע-טראומה
10	2. מחקר ידידותי לילדים (Child-Friendly Research)
10	2.1 השתתפות ילדים במחקר: בסיס תאורטי ונורמטיבי
11	2.2 מידת ההשתתפות של ילדים במחקר
13	2.3 סוגיות אתיות בהשתתפות ילדים במחקר
17	2.4 אתגרים מתודולוגיים ויישומים במחקר עם ילדים
19	2.5 מתודולוגיות מחקר ידידותיות לילדים
21	2.6 מחקר משתף בקרב ילדים
23	3. פרקטיקות מיטביות לתכנון ולביצוע מחקר איכותני מודע-טראומה בהשתתפות נפגעי עבירות מין – ילדים, צעירים והוריהם
23	3.1 עיצוב המחקר והכנה לקראת היציאה לשדה
26	3.2 מהלך המחקר
30	3.3 ניתוח הממצאים וסיום המחקר
33	שער שני: חוויות של קטינים ושל בגירים נפגעי עבירות מין מן ההליך הפלילי ועמדותיהם כלפיו
34	1. חוויותיהם של קטינים ובגירים נפגעי עבירות מין בשלבי ההליך הפלילי
34	1.1 חוויות מן השלב שלפני המשפט והקשיים בו
36	1.2 חוויות מכל שלבי ההליך הפלילי והקשיים בהם
39	1.3 חוויות וקשיים של קטינים ובגירים בעת השמעת גזר הדין
42	סיכום והמלצות
46	עוד פרסומים של המכון בנושא
47	רשימת מקורות